

EU-samarbetet gör det svårt ändra namn på specialiteter

Hans Nyman har i Läkartidningen 39/97 gjort en kritisk genomgång av de medicinska specialiteternas namn och inbjuder till diskussion och synpunkter. Eftersom jag följde arbetet i 1985 års utredning om läkarnas vidareutbildning (LSU 85) på nära håll och också medverkade till att sammanställa och föra fram Läkarförbundets synpunkter, kan jag bidra något till historieskrivningen.

Specialistutbildningen fick en offentlig rättslig reglering i 1960 års lag om behörighet att utöva läkaryrket. När man går tillbaka i bestämmelserna under 1960- och 1970-talen kan man konstatera att specialitetsförteckningen redan under denna tid var en blandning av grekiska och svenska. Under en period angavs många specialiteter med en svensk beteckning och en grekisk inom parentes.

När LSU 85 i sitt huvudbetänkande (SOU 1987:53) lade fram en lista på 60 föreslagna specialiteter fanns det i språkligt hänseende ingen uppenbar systematik med undantag av en viss förkärlek för slutledet »sjukvård» (t ex ögonsjukvård).

Inarbetade namn viktigare än enhetlighet

Läkarförbundet och Svenska Läkaresällskapet fick i uppdrag av Socialstyrelsen att utforma målbeskrivningar för specialiteterna. När det uppdraget redovisades, framförde läkarorganisationerna också synpunkter på namnfrågan.

Med stöd av de åsikter som förbundets specialitetsföreningar och Läkaresällskapets sektioner hade framfört hävdade läkarorganisationerna att det var viktigare att man använde väl inarbetade namn – oavsett om de var svenska eller grekiska – än att man fick en enhetlig nomenklatur. Gynekologi och onkologi ansågs t ex så välkända att man borde fråga de äldre beteckningarna kvinnosjukdomar och förlösningar respektive tumörsjukdomar.

Organisationerna föredrog vidare att man använde slutledet »-sjukdomar» framför »-sjukvård» med motiveringen

att specialiteterna inte bara sysslar med sjukvård i snäv bemärkelse utan också med generella förebyggande insatser m m.

Den nya specialitetsförteckningen följde också läkarorganisationernas pragmatiska förslag. Man kan naturligtvis kritisera det för bristande språklig konsekvens, men det fanns ingen anledning att ifrågasätta specialiteternas egen bedömning av vad de ville heta eller att försöka vända på en lång historisk utveckling av nomenklaturen. Det är ju med språk som inom arkeologin att olika kulturlager ligger varva- de på varandra.

Europeiska direktiv bromsar

Som bekant finns det numera inom den europeiska unionen (EU) direktiv som fastslår den officiella beteckningen för specialiteterna på de erkända EU-språken. Avsikten är att underlätta det ömsesidiga erkännandet av behörighetsbevis. Man skall – även utan kunskaper i det främmande språket – kunna konstatera att en beteckning på ett specialitetsbevis till punkt och pricka överensstämmer med vad som står angivet i direktivet.

Det innebär att så snart som ett land ändrar ett specialitetsnamn, måste det också utarbetas en övergångsbestämmelse som säger att specialiteten B är samma som den gamla specialiteten A, trots att de har olika namn. Detta bromsar naturligtvis i hög grad förändringar, och man måste överväga om fördelarna med ett namnbyte verkligen uppväger nackdelarna.

Algologi?

För den nytilkomna specialiteten nukleärmedicin har stavningen bestämts av att det är den form som användes i den officiella svenska översättningen av direktivet, redan innan specialiteten formellt fanns i Sverige. Utan att veta exakt vad som låg bakom skulle jag förmoda, att Socialdepartementet har anslutit sig till den i Svenska akademins ordlista angivna skrivningen, som vi känner igen från andra sammanhang, t ex nukleär energi eller nukleära vapen.

Vad gäller smärtlindring föreslog läkarorganisationerna beteckningen smärtbehandling, men det vann inte an-

MEDICINENS SPRÅK

klang. Beteckningen algologi diskuterades intensivt men befanns vara litet främmande, oavsett eventuella förväxlingsrisker på det botaniska området.

Mitt eget förslag skulle nog vara analgologi (läran om smärtfrihet), dvs bildat med det nekande grekiska prefixet »an» efter mönster av det sedan länge existerande anesthesiologi (läran om känselfrihet).

Jag är medveten om att en olycklig avstavning kan föra tankarna till proktologin, men konstiga avstavningar kan ju alltid göras, som också de fantasifulla teckningarna till Hans Nymans artikel visar (gyn-ekologi t ex).

Harmonisering i målbeskrivning

Till sist vill jag nämna en sak som Hans Nymans blygsamhet tydligen förbjuder honom att tala om, nämligen att han på läkarorganisationernas uppdrag har granskat alla målbeskrivningar vid den senaste revisionen 1996 och därvid harmoniserat terminologi och stavning. Vi har alltså här fått ett i språkligt avseende enhetligt dokument som alla blivande specialister tar del av, och som därför kan verka normerande för det medicinska språket. Däremot bad vi Hans Nyman att låta specialitetsbeteckningarna vara som de var av hänsyn till både svenska författningar och direktiven inom EU.

Ulf Schöldström
utredningschef,
Sveriges läkarförbund

Algologi – en tvetydig beteckning

I Läkartidningen 39/97 förespråkar Hans Nyman, Svenska Läkaresällskapets språkrådgivare, att beteckningen algologi införs för den medicinska specialiteten smärtlindring.

Socialdepartementet har underkänt förslaget och påpekar att termen algologi är upptagen av vetenskapen om alger. Hans Nyman menar att algologi mycket väl kan användas för två skilda vetenskaper.

I strid med Svenska Läkare-

sällskapets språkexpert vill jag nu hävda att vetenskapligt språk skall vara tydligt och inte tvetydigt. Det skall kunna förklara komplicerade företeelser så att de kan förstås inte bara av andra forskare utan även av allmänhet och politiker – men språket får inte bli tillkrånglat och svärbegripligt för att vilseleda imponerade läsare.

Lika litet som i näringslivet får ett vetenskapligt samfund tillgripa ett annat områdes hävdvunna beteckning.

Stig Cronberg
docent, avdelningen
för infektionssjukdomar,
Universitetssjukhuset
MAS, Malmö

Kommentar:

Följer regel som är oemotståndlig

Sällan är ordet *övervägande* mer på sin plats än i fråga om språkliga tyckanden. Allt väsentligt i Stig Cronbergs inlägg håller jag med om. Samma vikter ligger i min vågskål. Men alla vägar har två skålar, låt mig påminna om den andra.

För något år sedan trodde jag saken var klar: *algologi* var redan upptaget som vetenskapsnamn, punkt och slut. Med tiden har några andra synpunkter fått mig att trots allt våga satsa på den internationella termen:

1. De specialister jag intervjuat menade alla att *smärtlindring* eller *smärtbehandling* är en för snäv benämning.
2. Samma specialister ansåg att *algologi* redan har blivit etablerat som svensk fackterm.
3. Den engelska termen är *algology*, det vore ett närmast unikt undantag att inte kunna försvenska en engelsk term på *-logy* till en svensk på *-logi*. Mitt grundtips är att denna »regel» kommer att visa sig oemotståndlig. Medicinen är full av specialiteter av typen *psychology* – psykologi, *oncology* – onkologi, *dermatology* – dermatologi osv.

I engelskan har *algology* länge fungerat som term för båda vetenskaperna. Det bör den kunna göra även i svenskan. Frågan är om betydelseerna här inte ligger för långt från varandra för att sammanblandas, ungefär som *os* eller *ventriculus* i anatomin.

Hans Nyman
fil lic, språkrådgivare,
Svenska Läkaresällskapet,
Stockholm